

VÝBĚR TÉMAT ZE ZPRÁVY O SOUVISLOSTI VÝSLEDKŮ PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKY A SPOLEČNÉ ČÁSTI MATURITNÍ ZKOUŠKY S VYBRANÝMI ZNAKY STŘEDNÍCH ŠKOL

Souvislost výsledků přijímací zkoušky a společné části maturitní zkoušky s vybranými znaky středních škol

Tematická zpráva

2024
2025

Tematická zpráva České školní inspekce se věnuje hlubší analýze vztahu mezi výsledky žáků v jednotné přijímací zkoušce (JPZ) a jejich následnou úspěšností v maturitní zkoušce (MZ). Využívá data za několik let a přináší důležitá zjištění o tom, jakým způsobem vstupní úroveň uchazečů, kvalita výuky, řízení školy, školní klima i regionální podmínky ovlivňují výsledky žáků na konci středního vzdělávání.

Zpráva zároveň ukazuje, že rozdíly mezi školami nevznikají náhodně, ale mají hlubší systémové příčiny – od socioekonomického zázemí žáků až po schopnost školy s tímto zázemím efektivně pracovat. Analýza vychází z rozsáhlé datové základny zahrnující výsledky žáků v jednotné přijímací zkoušce (2019–2021) a maturitní zkoušce (2022–2024) poskytnuté Cermatem, doplněné o inspekční šetření ČŠI zaměřené na kvalitu výuky, školní klima a řízení škol. Využita byla také data ministerstva školství.

1

SILNÁ NÁVAZNOST MEZI PŘIJÍMAČKAMI A MATURITOU

Výsledky maturit žáků úzce souvisí s jejich výsledky v jednotné přijímací zkoušce (JPZ). Školy, které přijímají uchazeče s vyšší percentilovou úspěšností v JPZ, vykazují i vyšší úspěšnost svých žáků u maturit. Tento vztah platí ve všech oborech vzdělání – od gymnázií po odborné školy.

2

ROZDÍLY MEZI ŠKOLAMI SE VYTVÁŘÍ UŽ PŘI PŘECHODU ZE ZŠ NA SŠ

Rozdíly v úrovni výsledků mezi školami nejsou způsobeny výhradně tím, co se děje během středoškolského studia, ale z velké části už tím, jaké žáky školy přijmou. Tedy: jak dobře jsou uchazeči připraveni již při vstupu ze základní školy.

3

VÝSLEDKY JSOU RELATIVNĚ STABILNÍ BĚHEM CELÉHO SŠ STUDIA

Data potvrzují, že pořadí škol podle výsledků JPZ a MZ se příliš nemění. Škola, která přijímá dobře připravené žáky, bude pravděpodobně i školou s nadprůměrnými výsledky u maturit – a naopak. Tento trend je konzistentní i při sledování několika ročníků.

4

SOCIOEKONOMICKÉ ZÁZEMÍ HRAJE KLÍČOVOU ROLI

Lepší výsledky v přijímacím řízení i u maturit jsou dlouhodobě spojeny s příznivějšími socioekonomickými podmínkami rodin žáků – tedy vyšším vzděláním rodičů, lepším kulturním a studijním zázemím doma, přístupem ke knihám, klidnému prostředí apod.

5

VÝRAZNÉ REGIONÁLNÍ ROZDÍLY

Praha, Jihomoravský a Zlínský kraj mají vyšší podíl škol s úspěšnými žáky, zatímco Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj mají častěji školy s podprůměrnými výsledky. Tyto rozdíly odrážejí nejen úroveň žáků, ale i dlouhodobou nerovnost mezi regiony.

6

OBOR VZDĚLÁNÍ VÝRAZNĚ OVLIVŇUJE VÝSLEDKY

Gymnázia, lycea a některé odborné obory (např. ekonomické) mají vyšší úspěšnost u maturit a žáky s vyšším socioekonomickým zázemím. Naproti tomu nástavbové studium (L/5) a obory s odborným výcvikem a maturitou (L/0) vykazují nejnižší výsledky, často i vysokou neúspěšnost u maturit.

7

NĚKTERÉ ŠKOLY DOKÁŽOU ZLEPŠIT POSTAVENÍ DÍKY VÝUCE A ŘÍZENÍ

Zhruba 6 % škol se vymyká – dosahují výrazně lepších maturitních výsledků, než by odpovídalo jejich vstupním JPZ. Tyto školy mají:

- ✓ aktivní žáky,
- ✓ propracovanou výuku,
- ✓ pozitivní klima,
- ✓ systematickou podporu žáků,
- ✓ kvalitní strategické vedení.

8

LEPŠÍ VÝSLEDKY ŠKOL NEJSOU DÁNY SELEKcí „SLABŠÍCH“ ŽÁKŮ

Zpráva vyvrací domněnku, že by si školy „čistily“ maturitní ročníky předčasným vyřazováním slabších studentů. Naopak – školy s lepšími maturitami mají menší úbytek žáků mezi 1. a 4. ročníkem.

9

AKTIVNÍ VÝUKA A MOTIVACE ŽÁKŮ HRAJÍ VÝZNAMNOU ROLI

Lepší školy častěji využívají výukové metody, které žáky aktivně zapojují – diskuse, skupinová práce, řešení problémů, analýzy dat. Také více individualizují výuku a reagují na potřeby různých žáků. Tyto přístupy zvyšují kvalitu učení i výsledky u maturit.

10

NASTAVENÍ PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKY BY MĚLO BÝT CITLIVĚJŠÍ K RŮZNORODOSTI OBORŮ

Zpráva upozorňuje, že aktuální jednotné přijímací zkoušky nemusejí být optimální pro všechny obory (např. umělecké, humanitní, nebo odborné). Je na místě zvážit, zda by nebylo vhodnější více přihlížet k motivaci uchazeče nebo specifikům daného oboru.

ZÁVĚR A DOPORUČENÍ

Jedním z hlavních závěrů tematické zprávy České školní inspekce je zjištění, že výsledky žáků v jednotné přijímací zkoušce (JPZ) velmi silně korelují s jejich výsledky u maturitní zkoušky. Jinými slovy – žáci, kteří dosahují slabších výsledků při vstupu na střední školu, zpravidla vykazují slabší výkony i u maturit, a naopak. Přestože to potvrzuje předpoklad o prediktivní funkci JPZ, zároveň to ukazuje na její omezenou schopnost rozlišit vhodnost uchazečů pro jednotlivé obory vzdělání – ať už jich je 10 nebo 150. JPZ je jednotná, ale střední školy a jejich obory různorodé. V praxi tak často nereflektuje specifika oboru ani motivaci uchazečů.

Zpráva navíc potvrzuje, že školy s horšími maturitními výsledky se potýkají s horšími personálními i materiálními podmínkami, mají slabší školní klima a méně aktivizující výuku. Oproti tomu školy, které dosahují nadprůměrných výsledků, nabízejí svým žákům nejen lepší zázemí, ale i podnětější a profesionálně vedené vzdělávací prostředí. To vše potvrzuje, že nejsou to jen schopnosti žáků, které určují jejich vzdělávací dráhu, ale i prostředí, do kterého se dostanou.

Z těchto zjištění vyplývá potřeba systémové revize – jak ve smyslu citlivější podoby přijímacího řízení, tak ve smyslu cílené podpory škol v náročných regionech. Zásadní roli hraje i zlepšení datové základny, která by umožnila přesnější sledování přidávané hodnoty škol a jejich reálného dopadu na žákovské výsledky. Ze zprávy proto vyplývá několik důležitých doporučení:

- ▶ Zaměřit se na podporu škol v náročných socioekonomických regionech, a to jak materiálně, tak metodicky.
- ▶ Zlepšovat kvalitu výuky – zejména prostřednictvím aktivizačních metod a individualizace.
- ▶ Podporovat školní klima a vztahy, které zásadně ovlivňují motivaci i výkon žáků.
- ▶ Věnovat pozornost kvalitě vzdělávání při průchodu žáka vzdělávací soustavou.
- ▶ V neposlední řadě zvážit úpravy v podobě jednotné přijímací zkoušky, aby lépe zohledňovala různorodost oborů a motivaci uchazečů.